

בקלם במשך שנים. כפי ההלכה שבאם חפץ "הונח במקום משומר לא יטול" (כבא מציעא כה:) היה הבחור שרכש את הזכות לנקות את בית-המדרש מרים את המטבע כל ערב שבת, מסיר את האבק שהצטבר על אדן החלון, ומשיבה למקומה.

קלם הצטיינה בסגנון תפילה ייחודי. פסוקי דזמרה לבדם ארכו שלושים דקות בימי החול. פסוקי דזמרה של שבת, הארוכים יותר, ארכו אף הם שלושים דקות, וזאת — כך אמרו — משום שאדם חייב ללמוד להתפלל גם במהירות. אדם היה רשאי לעבור לפני העמוד רק אם מינוהו לכך במפורש, ובמינוי זה מעולם לא התכבד תלמיד שלא חונך מעיקרו בקלם. עובדה זו הציבה בפני ר' יעקב בעיה מיוחדת, משום שבאותה עת היה שרוי בשנת אבל על פטירת אביו, ולפיכך היה מעוניין בתפקיד שליח ציבור. כל ימיו חש הכרת הטוב לר' יחזקאל לווינשטיין, אחד הגבאים ב"תלמוד תורה" (בשנים מאוחרות יותר משגיח בישיבות מיר בפולין, ובפוניבז' בבני-ברק), על שיום אחד העביר אליו את הזכות שלו לרדת לפני התיבה באותו יום. בתום התפילה, שאלה בתו של הסבא מקלם, מרת נחמה ליבא (אלמנתו של ר' צבי ברוידא), "מיהו זה שהתפלל בדיוק כפי שאבא נהג להתפלל?" לאחר שהביעה מרת נחמה ליבא את הסכמתה לתפילתו של ר' יעקב, הורשה להמשיך ולהתפלל כל יום לפני התיבה במשך כל התקופה בה למד בקלם. ייתכן ור' יעקב למד להתפלל בסגנון זה מן הסבא מסלבודקה שהיה תלמידו של הסבא מקלם, וכאשר הגיע ר' יעקב לסלבודקה לראשונה, הבחין הסבא בבנישנותו הטבעית ואילצו להתפלל לפני העמוד לעתים קרובות.

באביב של שנת תרפ"א (1921), הכריז ר' אייזיק שר על הקמתו של כולל סלבודקה, ור' יעקב הוזמן להצטרף כאחד ממייסדי החבורה האגדית הזו. כל אחד מקרב עשרת האברכים הנבחרים התחייב להתמסר ללימודיו במסגרת הכולל במשך חמש שנים, ובסיומן לקבל על עצמו עול משרה רבנית. בנוסף לכך, התחייבו לסייע באיסוף כספי תרומות עבור הכולל בשלב מאוחר יותר, לאחר שיתבסס מעמדם (וזו היתה אחת הסיבות לנסיעתו של ר' יעקב לאמריקה בשנת תרצ"ז [1937]).

האברכים שנבחרו כחברי הכולל היו משמנה וסלתה של בוגרי סלבודקה, וייתכן שהיוו אחת מהחבורות המוכרות ביותר של גדולי תלמידי-חכמים במאה השנים האחרונות. הערכת טיב הכולל על-פי מספר



ר' אייזיק שר

חתן הסבא מסלבודקה, ר"מ בישיבה,
מייסד הכולל, ואחרי עזיבת ר' משה מרדכי
עפשטיין, ראש הישיבה; ייסד את ישיבת
סלבודקה בבני ברק כשניצל מהשואה

החברים שברבות הימים נתמנו לראשי
ישיבה או שהותירו אחריהם כתבים
חשובים עדיין אינו ממצה את רמת
איכותו הנעלה: רבים מן החברים
הבולטים ביותר בייחודם נמנו על
יותר ממאתיים הרבנים הליטאיים
שנרצחו בידי הנאצים ימ"ש, ולפיכך
אינם ידועים בקרב הציבור הרחב.

בין חברי הכולל בתחילת דרכו נמנו: ר' דוד לייבוויץ, בן-אחיינו של
ה"חפץ חיים" ומייסד "ישיבת רבנו ישראל מאיר הכהן" (פורסט הילס,
ניו-יורק), שעזב משרה רבנית כדי להצטרף לכולל; ר' יחזקאל בורשטיין,
מחבר "דברי יחזקאל" ומאוחר יותר מגיד שיעור בישיבת "אור ישראל",
ישיבה שהוקמה ע"י בנו של הסבא, ר' משה פינקל, כמכינה לישיבת "כנסת
ישראל"; נכדו של הסבא, ר' יוסף פארבר, ור' יצחק ברוכזון, שני מגידי
השיעור הנוספים ב"אור ישראל"; ר' שמואל לייב שביי, תלמיד ר' ברוך
בער, שהיה מועמד בשנים שלפני השואה לקבלת משרת ראש ישיבת "תורה
ודעת" (ומשסירב להצעה, קיבלה ר' שלמה היימן); ר' אברהם וועלוול הלר,
חסיד נלהב של שיטת המוסר של סלבודקה, פה מפיק מרגליות, שהתמנה
בשנים מאוחרות יותר כמרא דאתרא בז'דיק ומריאמפול; ר' אהרן גרושבסקי
(מוטלר), אחד מטובי תלמידיו של ר' ברוך בער, שנבחר לסייע בידי ר' מאיר
שמחה מדווינסק במלאכת סיום הכרך האחרון של ספרו "אור שמח"; ר'
זלמן אוסובסקי, שמילא את מקומו של ר' משה מרדכי כרבה של העיר
סלבודקה; ר' אהרן דוד יפה, שהתמנה מאוחר יותר כרבה של קושידאר; ר'
משה בער צפתמאן, לימים משגיח בפוניבז' שבליטא; ור' משה לייבוויץ,
אחיו הצעיר של ר' דוד, שנפטר בגיל צעיר. למרות שלא היו חברים מן
המניין בכולל, נמצאו תדיר בין כתליו שני חתני ר' משה מרדכי — ר'
יחזקאל סרנא ור' יוסף זוסמנוביץ'. בין האחרים שהצטרפו מאוחר יותר היו
ר' יעקב יצחק רודרמן, ר' נפתלי שקוביצקי, לימים רבה של גייטסהד, וכן

חברים בכולל סלבודקה



ר' זלמן פרמוט הי"ד



ר' דוד לייבוויץ



ר' שמואל ליב שויי



ר' יצחק אגולניק הי"ד

120 / רבי יעקב: חיו



ר' יחזקאל ברשטיין הי"ד
מחבר ספר 'דברי יחזקאל'



ר' דוד הכהן רפפורט הי"ד
מחבר ספר 'מקדש דוד'

ר' שבתי ורניקובסקי, גיסו של ר' יעקב. ר' שבתי, רעייתו ועשרת ילדיהם נטבחו בידי הנאצים ימ"ש במהלך המלחמה.

כאשר סיפר ר' דוד לייבוביץ לדודו, ה"חפץ חיים", כי הוא מצטרף לכולל בו למדו באותה עת מסכת שבת, ניסה הלה להניאו מכך. "דוד'ל, רוד'ל", אמר לו, "הנך כהן. מה תעשה כאשר ייבנה בית המקדש ויהודי יביא לך כבש כקורבן חטאת, ואתה לא תדע הלכות הקרבת קרבנות?" ר' דוד ענה בנעימה לדודו הקדוש, "מה אעשה אילו יספר לי יהודי כי עשה מעשה כלשהו בשבת, וישאלני האם בכלל עליו להביא קרבן חטאת?" אך את תשובתו זו דחה ה"חפץ חיים" מיד, באמרו, "לשם-כך יש כבר ה"משנה ברורה" שלי."

שנים ספורות לאחר הקמת הכולל, הצטרף לשורותיו ר' דוד רפפורט. מושג כלשהו אודות גדלותו בתורה ניתן לקבל לשמע העובדה כי תלמיד חכם עשיר העדיפו כחתן על-פני הרב מבריסק. וכאשר יצא לאור ספרו "מקדש דוד" על המסכתות אותן אין מרבים ללמוד – קדשים, טהרות וזרעים – הכריז הרב מבריסק כי הוא נדהם כיצד יכול בן-דורו להוציא תחת ידיו יצירה שכזו. ר' דוד למד בכולל במשך שלוש שנים, ובמשך כל

אותה תקופה למד קדשים. (הכולל עצמו למד קדשים במשך שנתיים מתוך אותן שלוש שנים). בהקדמתו ל"מקדש דוד", אותו הוציא לאור כאשר כיהן כבר כראש ישיבה בבראנוביץ', כותב כמה היטיב עמו הלימוד המעורר במחיצת שאר חברי הכולל. ר' חיים עוזר היה אומר שכשמשווים בין שני ספריו של ר' דוד רפפורט – "צמח דוד" שחיבר טרם היכנסו לכולל, ו"מקדש דוד" שחיבר בלמדו שם – ניתן לחשוב שנכתבו על-ידי שני אנשים שונים.

בעיניו של ר' יעקב היווה תמיד כולל סלבודקה דמותו של כולל אידיאלי. לא זו בלבד שחבריו היו בחירי עולם הישיבות, אלא הצטיינו כולם בהתמדה מופלאה. גם כאשר מנו חברי הכולל אחד-עשר איש בלבד, מעולם לא נאלצו להמתין מעבר לשעה הקצובה כדי לפתוח בתפילה בציבור. כאשר נפתח לראשונה "כולל הקהילה של טורונטו", הציע ר' יעקב כי יאמצו את מנהגי כולל סלבודקה: הנהגת תורנות בין החברים לאחריות על קבלת החלטות מסויימות, וכן הדרישה מחברי הכולל לפנות איש לרעהו בתוספת תואר "ר'" לשם הפרטי.

חברי הכולל מסרו שתי "חבורות" בכל שבוע, וכך היה על כל חבר למסור "חבורה" אחת לחמשה שבועות. רבות מתוך אותן חבורות, הוצאו לאור בכתב-העת של הכולל, "בית ישראל". בשלב מסויים, נהגו כי החבר המוסר "חבורה" מזמין את שאר חברי הכולל לביתו ומגיש בפניהם תקרובת. אולם, לאחר שמתוך משא-ומתן הלכתי ער, הופרכו פעם דבריו של מוסר ה"חבורה" בנוכחותה של רעייתו, הוחלט לנטוש מנהג זה.

ר' יעקב קבע עם ר' דוד לייבוביץ' כי הוא ישוחח תמיד על אותו נושא עליו דיבר ר' דוד בשבוע שקדם לו, אך תוך נקיטת גישה שונה. ככל הנראה, להסדר זה התכוון ר' יעקב כאשר תיאר בשנים מאוחרות יותר כיצד נהנה לשוחח עם אחד מגדולי הלמדנים של הכולל: "נהגתי לשאול אותו 'הילצערנע קשיות' (קושיות 'מעץ' – לעומת קושיות 'מברזל' החודרות לעומק הסוגיה). אולם הוא לא היה מסוגל להשיב על שאלותי, ובהסתמך דווקא עליהן בניתי את ה'חבורה' שלי."

הכולל נשאר קשור במידה רבה לישיבה. הבחורים הבולטים ביותר מקרב תלמידי הישיבה, כגון ר' יצחק אגולניק (קמאיער), לימים רבה של בירז', ור' יצחק הוטנר, לימים ראש ישיבת "מתיבתא רבנו חיים ברלין" בארה"ב, נהגו ללמוד עם חברי הכולל. אף הסבא מסר לחברי הכולל שיחה שבועית בנפרד.

ר' אליהו לופיאן, בעל 'לב
אליהו', היה מכר של רבנו
מתקופת קלם



בבית המו"ל בשנת
תשכ"ב (י"ש) המו"ל, ר'
דוד ליפשיץ חותנו, ר'
בנימין קמנצקי, רבנו, ר'
אברהם קמנצקי, ר' חיים
קרייזוויט, ור' ישראל
שורין. כשרבנו דחה את
הצעת קהילת אנטוורפן
להתמנות לרבה, המליץ
על אחיינו הגר"ח
קרייזוויט

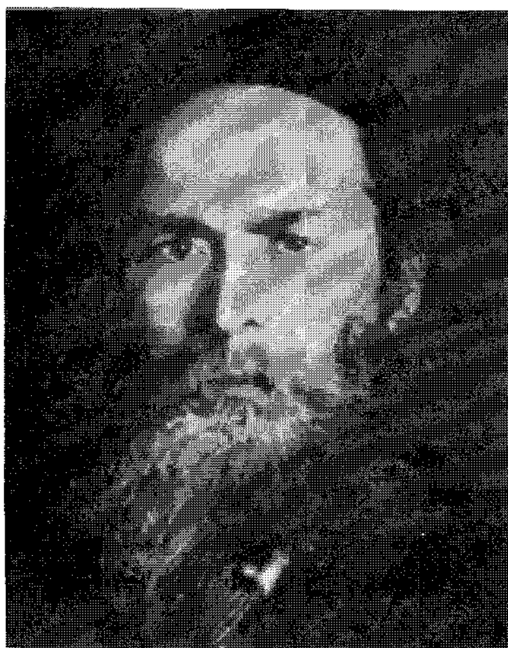
אשר לא ידעו ימינו וימי אבותינו

„KISVÉI DES PROEL“
Talmado aiskimmas „Aiziku Soro“
Regainim 1923 m.
Konsulicium ir Kaganu Spausmaveje

הודפס מאוצר החכמה

בשנת תרפ"ה (1925), בשל אילוצים כספיים, נאלצו למזג את כולל סלבודקה עם כולל קובנא. כולל קובנא היה קיים עוד מתקופתו של ר' ישראל סלנטר ור' יצחק אלחנן ספקטור. בזמן ייסודו של כולל סלבודקה, היה כולל קובנא תחת הנהגתו של רבה של קובנא וגדול פוסקי ליטא, ר' אברהם דובער כהנא-שפירא, בעל "דבר אברהם". למרות שחברי כולל קובנא לא היו כה מכובדים כחברי הכולל החדש, היווה המיזוג בין השניים דחף חיובי עבור ר' יעקב. כחלק מתוכנית הכולל המשותף, היה על החברים להקדיש יום בשבוע במחיצתו של הרב, כדי לרכוש נסיון בפן המעשי של הרבנות. רבה של קובנא הבחין בזיקתו המיוחדת של ר' יעקב לפסק הלכה, ובין השניים נוצר קשר הדוק, שנמשך עד פטירתו של הראשון בגיטו קובנא. בקרב קבוצת עילית זו של למדנים, בלטה דמותו של ר' יעקב כאחד מראשי החבורה. הרב ישעיה קרלינסקי, שהיה בעבר רבה של פוחוביץ ובאותה תקופה התגורר בסלבודקה, כינהו בשם "הרב של הכולל", וזאת בשל מחשבתו הישרה ויכולתו ליישם מקרים הנדונים בספרות ההלכה — למצבים חדשים בשטח.

לאחר תום מלחמת העולם השנייה, פנתה לר' יעקב משלחת מאנשי קהילת אנטוורפן, בהצעה להתמנות לרבה. כאשר שאלם מדוע בחרו דווקא



ה'חזון איש' בצעירותו

בו, השיבו כי זכה להמלצה מפיו של ה"חזון איש". במשך שנים רבות עוררה עובדה זו תמיהה בלבו של ר' יעקב, וזאת משום שמעולם לא נפגש עם ה"חזון איש", ולא העלה בדעתו כי ימליץ על אדם שאינו מכיר אישית. ר' יעקב פתר את התעלומה רק לאחר פטירת ה"חזון איש", כשראה את גליונות "בית ישראל" שהגיעו לידי אחיינו-יורשו. לא כשאר המאמרים שבגליונות, היו המאמרים פריידידיו של ר' יעקב מעוטרים בהערות-שוליים רבות. למרות שה"חזון איש" חלק

בהערותיו על כמה ממסקנותיו של ר' יעקב, חש כנראה בטוח בבואו להמליץ עליו למשרה החשובה ההיא על-סמך יצירות תורניות אלו. ר' יעקב התפעל מכוחו של ה"חזון איש" להכיר אישיותו של אדם לפי טיב דברי תורתו.